

Již dávno dozpívala, ale já jsem tam stál jako přikovaný, sluch napjatý, a byl bych stále ještě poslouchal, jak mě okouznila sladkost její písně. Teprve po chvíli jsem jí řekl: „Ty svrchovaná útěcho unavených duší, kolik nové síly jsi mi dodala závažnými myšlenkami i příjemným zpěvem! Jsem přesvědčen, že od této chvíle už budu schopen postavit se úderům štěstěny. Proto se lékú, o nichž jsi říkala, že jsou trochu ostřejší, nejen neděším, ale dychtím je slyšet a tuze o ně prosím.“

Tu mi řekla: „Všimla jsem si, jak jsi mlčky a pozorně hlтал má slova. Tento stav tvé mysli jsem očekávala, nebo vlastně — což víc odpovídá pravdě — sama jsem se o něj zasloužila. Zbývající léky jsou takové, že při ochutnání pálí na jazyku, ale sládnou, když se dostanou dovnitř. Pokud jde o tvou dychtivost poslouchat, o níž jsi mluvil, jak bys hořel touhou, kdybys věděl, kam se tě chystám zavést!“

„Kam?“ zeptal jsem se.

„K pravému štěstí, o kterém i tvá duše sní, ale které nemůže vidět, protože její pohled je zaujat snovými obrazy.“

Požádal jsem ji: „Zapřísahám tě, jednež už a bez váhání mi ukaž, jaké je ono pravé štěstí.“

„Kvůli tobě to učiním ráda,“ slíbila mi. „Avšak dříve se pokusím vyložit ti, co je ti známější, a poučit tě o tom, abys, až to dokonale poznáš, obrátil zrak na opačnou stranu a mohl poznat vzhled pravé blaženosti.“

[1] báseň

*Ten, kdo chce osévat úrodné pole,
zbaví je nejprve křoví a trní,
pýr z něho, maliní vyseká srpem,
ať nová Ceres je těhotná sklizní.
Včelí med připadá každému sladší,
jestliže napřed cos hořkého snědl.
Mileji zazáří hvězdy, když Notus
přestane hvízdát a přináší deště.
Jakmile Jitřenka zažene temno,
krásný den řídí své růžové koně.*

*Ty, jenž ses na klamná dobra jen díval,
také už šiji svou vysvobod ze jha.*

V tu chvíli pravda ti do duše vstoupí.“

[2] próza

Pak upřela na chvíli zrak k zemi, a jako by se stáhla do vznešeného sídla své duše, začala takto mluvit:

„Všechno lidské snažení, které se projevuje úsilím různorodých zájmů, postupuje sice po různých cestách, přesto však usiluje dospět k jedinému cíli, blaženosti. Tato blaženost, to je však ono dobro, po jehož dosažení si nikdo už víc přát nemůže. Je to nejvyšší ze všech dober, všechna dobra v sobě zahrnuje, a kdyby mu něco chybělo, nemohlo by být dobrem nejvyšším, protože by mimo ně zůstávalo něco, po čem by se mohlo toužit. Je tedy jasné, že blaženost je stav dovedený k dokonalosti sdružením všech dober.“

K tomu, jak už jsem řekla, se různými cestami pokoušejí dostat všichni lidé. Do lidských myslí je totiž vložena přirozená touha po pravém dobru, jenže scestný omyl je zavádí k dobrům klamným. Někteří lidé ovšem věří, že nejvyšším dobrem je nemít v ničem nedostatek, a všechno své snažení zaměřují k tomu, aby oplývali bohatstvím. Jiní zase pokládají za dobro to, co je nejvíc hodno úcty, a snaží se vzbudit u spoluobčanů úctu dosažením hodností. Někteří jsou přesvědčeni, že nejvyšší dobro spočívá v nejvyšší moci; ti buď chtějí sami vládnout, nebo se pokoušejí přimknout se k těm, kteří vládnou. Naproti tomu ti, jimž se tím nejlepším zdá proslulost, horlivě spěchají, aby rozšířili slávu svého jména buď uměním války, nebo míru. Většina lidí však měří ovoce dobra radostí a potěšením; pro ty je nejvyšším štěstím rozplývat se rozkoší. Někteří zaměřují cíle a příčiny, například touží po bohatství kvůli moci a rozkošim nebo usilují o moc kvůli penězům nebo kvůli proslavení svého jména.

Záměry lidských činů a přání se točí právě kolem takových a jim podobných věcí, jako je například urozenost a přízeň lidu, protože se zdá, že zjednáávají jakousi proslulost, nebo manželka a děti, o něž lidé usilují pro příjemnost. Přátelé, ten nejryzejší jejich druh, se nepočítají mezi dary štěstěny, ale ctnosti, ostatní je získáváno buď kvůli moci, nebo kvůli potěšení.

Je konečně zřejmé, že se i dobra tělesná uvádějí ve vztah s tím, o čem se mluvilo výše. Vždyť tělesná síla a velikost pomáhají, jak se zdá, k moci, krása a rychlost k proslulosti, zdraví k rozkoši. Je jasné, že všim tím se usiluje jen o blaženost, neboť každý považuje za nejvyšší dobro to, co si žádá víc než cokoli jiného. Jako nejvyšší dobro jsme však už určili blaženost, proto každý považuje za šťastný takový stav, po kterém touží víc než po ostatních.

Zde máš tedy podobu lidského štěstí, skoro jako by ti stálo před očima: majetek, pocty, moc, slávu, rozkoše. Jen k nim přihlížel Epikúros a v souhlase sám se sebou prohlásil za nejvyšší dobro rozkoš, protože — zdá se — vše ostatní přináší duši příjemnost.

Vrátím se však k lidskému snažení. Lidský duch, přestože paměť je zahalena mlhou, touží získat zpět své dobro, ale jako opilý neví, která cesta jej dovede domů.

Zdá se ti snad, že bloudíš ti, kteří usilují o to, aby jim nic nechybělo? Nic jiného přece nemůže učinit tak blaženým jako stav oplývající všemi dobry a nepotřebující nic cizího, nýbrž sám sobě postačující.

Jsou snad na omylu ti, kteří se domnívají, že co je nejlepší, je také nejhodnější úcty? Rozhodně ne. Není přece bezcenná a hodná pohrdání věc, za jejímž dosažením se pachtí snahy takřka všech lidí.

Nebo nemá být počítána k dobrům moc? Co tomu říkáš? Má být pokládáno za slabé a chabé to, o čem je obecně známo, že předčí všechno?

Nebo se nemá přisuzovat žádná váha proslulosti? Ale vždyť nelze nevidět, že se vše, co v nejvyšší míře vyniká, zdá současně nejslavnější.

Nač ještě připomínat, že blaženost není postihována úzkostí a smutkem, že nepodléhá bolestem a nepříjemnostem, když i v tom nejmenším lidé usilují o to, co mít a čeho užívat je příjemné.

Toto jsou zkrátka věci, jež chtějí lidé dosáhnout, a touží po bohatství, důstojenství, královské vládě, slávě a rozkoších proto, že věří, že jejich prostřednictvím k nim přijde dostatek, úcta, moc, proslulost, radost. Dobro je tedy to, oč lidé tak rozličnými snahami usilují. Snadno se dokáže, jak velká síla přirozenosti v tom tkví, jestliže se všechny názory, byť byly seberozmanitější a sebevíc se rozcházel, shodují v lásce k cíli, jímž je dobro.

[2] básně

*Chci teď za zvuků pomalé hudby
hlasitě zpívat, jak příroda mocná
pevně třímá otěže věcí,
jakými zákony nesmírný vesmír
pečlivě chrání a svírá a všechno
svazuje poutem, jež uvolnit nelze.
Punští lvi sice snášejí krásné
řetězy, vezmou hlídači z ruky
pochoutku, bojí se drsného pána,
navyklí dostávat od něho výprask,
když si však smočí svou strašlivou ilamu
v krvi, hned oživne dřívější vzteklost,
hrozivým řevem se projeví znovu;
přervou pouta a uvolní štíji,
krotitel první odnese výbuch,
rozdrásán jejich krvavým zubem.
Ptáčka, jenž trlkoval v korunách stromů,
zavřeli do klece; lidé se mohou
mazlit s ním, dávat mu s laskavou péčí
v hojnosti vybrané lahůdky, mohou
po okraj plnit mu pohárek medem —
jestliže zahlédne mřížemi klece
stíny háje, kde mile se žilo,
pošlape nožkama rozsetý pokrm,
jenom si smutně po lese stýská,
sladkým hlasem jen o lese zpívá.
Ohněš-li stromek mohutnou silou,
vrcholek jeho se nachýlí k zemi.
Když ho pak pravice přestane křivit,
špičkou zas přímo se do nebe dívá.
Foibos se ponoří v západním moři,
potom však zpátky ukrytou stezkou
s vozem svým k dennímu východu míří.
Každá věc hledá, jak vrátit se zpátky,
každá má radost z návratu svého.
Jenom ten pořádek vydrží stále,
který spojuje začátek s koncem;
takový dokáže obíhat věčně.*

[3] próza

I vy, pozemští tvorové, vidíte jako ve snu, i když jen jako matný obraz, svůj původ a míříte myšlenkou, ať už je jakákoliv, třeba velmi málo bystrá, k onomu pravému cíli blaženosti. K tomu a k pravému dobru vás vede přirozená snaha a odvádějí vás od něho nej-různější omyly.

Jen uvaž, zda mají lidé dost síly na to, aby dospěli k stanovenému cíli pomocí těch prostředků, jimiž doufají dosáhnout blaženost. Vždyť přivádějí-li peníze nebo pocty a ostatní věci do takového stavu, jemuž jako by nechybělo žádné dobro, musím i já přiznat, že se někteří lidé dosažením takových věcí stávají šťastnými. Jestliže však takové věci nejsou schopné uskutečnit to, co slibují, a postrádají většiny dober, neodhalí se pak zřetelně ona blaženost jako klamné zdání?

Zeptám se tedy nejprve tebe, jenž jsi před nedávnem oplýval bohatstvím: nepadla na tebe nikdy uprostřed onoho nesmírného nadbytku tíseň z pocitu utrpěné nespravedlnosti?“

„Věru nemohu si vzpomenout, že by mi bylo někdy tak volno u srdce, abych nebyl kvůli něčemu znepokojen.“

„Nebylo to proto, že ti buď chybělo něco, co by sis byl přál, aby ti nechybělo, nebo tu bylo něco, co bys byl nechtěl, aby tu bylo?“

„Je tomu tak,“ řekl jsem.

„Přál sis tedy přítomnost toho prvního a nepřítomnost toho druhého?“

„Ano.“

„Potřebuje každý to, co si přeje?“

„To potřebuje.“

„Kdo však něco potřebuje, ten není ve všem soběstačný.“

„To ne.“

„Ty jsi tedy musel snášet tuto nesoběstačnost, ač jsi měl dost majetku?“

„Jak by ne!“ zvolal jsem.

„Majetek tedy nedokáže zajistit, aby člověk nic nepotřeboval a byl soběstačný, a přitom se zdálo, že právě totó slibuje. Podle mého názoru se také musí rozhodně vzít v úvahu, že na penězích není od přirozenosti nic, co by mohlo zabránit, aby nebyly majiteli odňaty i proti jeho vůli.“

„To uznávám,“ řekl jsem.

„Jak bys to také neuznal, když je každý den někdo silnější vezme druhému proti jeho vůli! Z čeho jsou také ony spory před soudem, ne-li z toho, že se lidé domáhají vrácení peněz, o něž byli násilím nebo podvodem proti své vůli připraveni?“

„Je tomu tak,“ řekl jsem.

Ona pokračovala: „Každý bude tedy potřebovat pomoc zvnějšku, aby chránil své peníze?“

„Kdo by to mohl popřít?“ přiznal jsem.

„Ale kdyby neměl peníze, o které by mohl přijít, nepotřeboval by ji?“

„To je nepochybné.“

„Teď jsme se tedy dostali právě na opačnou stranu, neboť majetek, o němž se věřilo, že činí lidi soběstačnými, spíš je nutí k tomu, aby potřebovali cizí pomoc. Je nějaký způsob, jak zahánět bohatstvím nedostatek? Nemohou snad boháčů hladovět? Nemohou žíznit? Necítí údy majetných v zimě mráz? Namítneš, že boháč mají čím nasytit hlad, čím zahnat žízeň a mráz. Jenže tak lze sice bohatstvím nedostatek ukonejšit, nelze ho však zcela odstranit. Vždyť sice potřeba, která stále otvírá tlamu a stále něco žádá, se uspokojí bohatstvím, ale nutně musí ještě nějaká zůstat, která může být uspokojena. A to pomlčím o tom, že přirozenosti stačí velmi málo, kdežto lakotě že nestačí nic. Proto nemůže-li majetek odstranit nedostatek a naopak sám si svůj nedostatek vytváří, jak můžeme věřit, že zajišťuje soběstačnost?

[3] báseň

*Byť z moře zlata čerpal boháč lakomý
bohatství, které nikdy hlad jeho neukojí,
byť Rudé moře perly dalo na šiji,
pozemky žírné stovky potahů oraly mu,
zub touhy nepřestane hrýzt, co bude živ,
jmění, jež málo váží, nepůjde do hrobu s ním.*

[4] próza

„Avšak důstojenství dodávají tomu, koho zdobí, čest a vážnost.“
Mají snad úřady schopnost vštěpovat těm, kteří je zastávají,

*kdo vede ničemný život a tím
vlastní svůj původ zradí.*

[7] próza

Co mám nyní říci o tělesných rozkoších? Touha po nich je plná úzkosti, jejich dosažení pak je plné lítosti. Jak četné nemoci, jak nesnesitelné bolesti přinášejí často těm, kteří je vyhledávají, jako nějaké ovoce jejich zkaženosti! Nevím, jakou přijemnost má v sobě rozdílení rozkoší, jejich smutné konce si však uvědomí každý, kdo se bude chtít rozpomenout na své vášně.

Jestliže rozkoše mohou učinit lidi blaženými, není důvodu, proč nepřičknout blaženost i dobytku, jehož veškeré úsilí je zaměřeno na ukojení tělesných potřeb.

Radost z manželky a z dětí by sice byla nejušlechtilější, avšak až příliš odpovídá přirozenému stavu výrok o komsi, že ve svých synech našel katy. Kolik hořkých starostí dovede připravit jakýkoli jejich stav, to bych ti ovšem musela připomenout, neboť jsi to ani dříve nezakusil, ani teď tě to neznepokojuje. Plně v tom schvaluji myšlenku mého milého Eurípida, který řekl, že kdo nemá děti, je šťastný v neštěstí.

[7] báseň

*Taková je každá rozkoš:
jako létající včely
bodá ty, kdo z ní se těší,
když pak dá ti med, jenž chutná,
prchne, ale v srdci pált
rána jako po žihadle.*

[8] próza

Není tedy vůbec pochyby o tom, že tyto cesty k blaženosti jsou scestné a nejsou schopny dovést člověka tam, kam slibují. Jen velmi krátce ukážu, kolik zlého je s nimi spojeno. Budeš se pokoušet nahromadit peníze? Ale to o ně připravíš toho, kdo je má. Chtěl by ses blýsknout důstojenstvím? Pak budeš prosit toho, kdo ti je může dát, a z touhy předčít ostatní svou ctí budeš se pokořovat

poníženým dožadováním. Toužíš po moci? Budeš stále v nebezpečí, vydán napospas nástrahám svých podřízených. Žádáš si slávu? Avšak vlečen sem a tam nepřijemnostmi všeho druhu přestaneš být bezpečný. Chtěl bys trávit život v rozkoších? Kdo by však nepohrdal otrokem těla, té nejlacinější a nejkřehčí věci, a nezavrhoval jej?

Konečně o jak nepatrný a pomíjivý majetek se opírají ti, kteří vystavují na odív své tělesné přednosti! Budete snad moci překonat slony velikostí, býky silou, tygry rychlostí? Podívejte se na rozlohu, pevnost a rychlost nebe a přestanete se pak obdivovat věcem nepatrným. A to je u nebe hodnější obdivu jeho rozum, který je řídí, než tyto vlastnosti.

A lesk krásy — jak brzy a rychle pomíjí, oč prchavější je než jarní květy, tak brzy vadnoucí! Kdyby lidé, jak říká Aristotelés, měli oči jako Lynkeus, takže by jejich pohled pronikal překážkami, zdalipak by se nám Alkibiadovo tělo, na svém povrchu překrásné, nejevilo odporně ošklivé, až bychom nahlédli do jeho útrob? Tedy zdáš-li se krásný, nezpůsobuje to tvá přirozenost, ale špatný zrak těch, kteří se na tebe dívají.

Avšak jen si oceňujte tělesné přednosti, jak vysoko chcete, jen když si uvědomíte, že všechno, co u těla obdivujete, může rozložit horečnatý plamínek třídní zimnice.

Z toho všeho lze vyvodit závěr, že to, co nemůže poskytnout dobra, jež slibuje, ani není dokonalé tím, že by sdružilo všechna dobra, to že nevede jako nějaká cesta k blaženosti a samo o sobě nečiní lidi blaženými.

[8] báseň

*Jaká nevědomost zavádí ubohé,
že z cesty, běda, odbočí!
Zlato nehledáte na stromě zeleném
a perly z révy nervete,
oka nekladete na horách vysokých,
když chcete rybu k obědu,
mořem neplujete, máte-li v úmyslu
si plachou srnu ulovit.
Lidé dokonce už poznali úkryty,
jež ztajeny jsou v proudech vod,*

*vědí, která z vln má bělostných perel víc
a která plže rudého,
který břeh svědčí jen ostnatým ježovkám
a který něžným rybičkám.
Leč kde ukrývá se dobro, jež touží mít,
to slepí stále nevědí,
co dlí vysoko až nad hvězdnou oblohou,
to v hloubi země hledají.
Co přát důstojného duštm tak zpozdilým?
Ať jmění, pocty shánějí,
a když s potížením dosáhnou falešné,
ať pravé dobro poznají.*

[9] próza

Až dosud jsem ti předváděla podobu klamného štěstí. Myslím, že by to už mohlo stačit. Jestliže ji zřetelně vidíš, je teď na řadě ukázat ti, jaké je pravé štěstí.“

„Ano, já už vidím, že ani bohatstvím nelze dosáhnout soběstačnosti, ani královskou vládou moci, ani důstojenstvím úcty, ani slávou pravé proslulosti, ani rozkošemi radost.“

„A odhalil jsi také důvody, proč je tomu tak?“

„Jako bych je viděl nějakou úzkou štěrbinkou, ale chtěl bych je raději poznat s tvou pomocí jasněji.“

„Důvod je přece zcela nasnadě. Co je od přirozenosti jednoduché a nerozdělené, to lidský omyl od sebe odděluje a odvádí od pravdivého a dokonalého k falešnému a nedokonalému. Nebo si myslíš, že co nepotřebuje nic, cítí potřebu moci?“

„To jistě ne,“ řekl jsem.

„Správně. Vždyť má-li něco v nějakém ohledu slabší schopnosti, nutně v tom potřebuje cizí pomoc.“

„Ano.“

„Podstata soběstačnosti a moci je jedna a táž.“

„Zdá se.“

„A považuješ něco takového za hodné opovržení, nebo naopak za hodné úcty víc než co jiného?“

„Ale o tom se přece nedá pochybovat,“ řekl jsem.

„Přidejme tedy k soběstačnosti a moci ještě úctu, takže budeme tyto tři věci pokládat za jednu.“

„Ano, to musíme přidat, chceme-li mluvit pravdu.“

„Myslíš si,“ pokračovala dále, „že to, o čem mluvíme, je temné a neušlechtilé, nebo září světlem všestranné proslulosti? Uvaž však, zda to, co jsme uznali za soběstačné, za nejmocnější, za nejctihodnější, nepostrádá proslulost, kterou si samo nemůže poskytnout, a zda se v některém ohledu nezdá trochu méně hodnotné?“

Na to jsem řekl: „Nemohu jinak než uznat, že to, o čem mluvíme, tak jak je, je také nejproslulejší.“

„V důsledku toho musíme tedy uznat, že se proslulost vůbec neliší od oněch tří dříve jmenovaných vlastností.“

„To musíme,“ řekl jsem.

„Co tedy nepotřebuje nic cizího, co všechno zmůže vlastními silami, co je proslulé a hodné úcty, není nepochybně také nejradostnější?“

„Ale já si nemohu ani představit, odkud by se mohl vplížit do něčeho takového zármutek; proto je nutno uznat, že je to naplněno radostí, pokud bude trvat to, co bylo řečeno dříve.“

„Z téhož důvodu se také nutně soběstačnost, moc, proslulost, úcta, příjemnost neliší svou podstatou, třebaže mají různá jména.“

„To je nutné,“ řekl jsem.

„Pak tedy to, co je od přirozenosti jedno a jednoduché, rozděluje lidská pošetilost, a ta, pokoušejíc se dosáhnout část něčeho, co nemá části, nezíská ani část, ta neexistuje, ani celek, ten vůbec nehledá.“

„Jakto?“ zeptal jsem se.

„Kdo hledá bohatství, aby unikl nouzi, ten neusiluje o moc, raději chce být dole a v temnu, odříká si i mnoho přirozených rozkoší, aby nepřišel o peníze, které si opatřil. Avšak takto ten, komu chybí moc, koho bodají nesnáze, koho jeho nízké postavení drtí, koho ukrývá temnota, nedosáhne ani soběstačnosti. Kdo však touží jen po moci, ten rozhazuje majetek, pohrdá rozkošemi a poctou, která není spojena s mocí, a ani slávě nepřisuzuje žádnou cenu. Ale sám vidíš, kolik toho chybí i jemu. Někdy se totiž stane, že i on potřebuje něco nutného, že jej mučí úzkosti, a že když tyto obtíže nemůže zahnat, je konec i s tím, o čem nejvíc usiloval, s jeho mocí. Podobně lze uvažovat i o poctách, o slávě, o rozkoších: protože každá z těchto věcí je totožná s ostatními, pak ten, kdo žádá jen jednu z nich bez ostatních, nedostane ani tu, po níž touží.“

věc „Co kdyby tedy,“ zeptal jsem se, „někdo toužil po všem na-
jednou?“

kte „Ten by sice chtěl souhrn veškeré blaženosti, našel by ji však
v těch věcech, o nichž jsme dokázali, že nemohou poskytnout,
Le co slibují?“

„Rozhodně ne,“ řekl jsem.

co „Blaženost se tedy rozhodně nesmí hledat v těch věcech, o nichž
se věří, že každá z nich sama poskytuje něco z toho, co je žádoucí.“

Co „Souhlasím; nelze říci nic pravdivějšího.“

a k „Máš tedy před sebou jak podobu, tak příčiny klamného štěstí.
Obrát nyní svůj duševní zrak na opačnou stranu. Tam totiž oka-
mžitě uvidíš pravé štěstí, jak jsem ti slíbila.“

[9] „Ale to je přece i pro slepého jako na dlani; ukázalas mi je před
chvilí, když ses pokoušela odhalit příčiny klamného štěstí. Nem-
ylím-li se, pravé a dokonalé je přece to štěstí, které činí člověka
soběstačným, mocným, úctyhodným, proslulým a plným radosti.
Abys viděla, že už jsem tomu přišel na kloub, řeknu ti toto. Na-
uprosto bezpečně poznávám, že plná blaženost je ta, která může
doopravdy poskytnout jednu z těchto věcí, protože všechny jsou
totožné.“

„Můj odchovanče, jak budeš šťasten díky tomuto názoru,
jestliže ještě přidáš toto...“

„Copak?“

je r „Domníváš se, že je mezi těmito smrtelnými a pomšejícími věcmi
něco, co by mohlo způsobit takový stav?“

a n „To ne,“ řekl jsem, „a dokázala jsi to myslím tak dobře, že už
véh nic jiného není třeba.“

že c „Zdá se tedy, že tyto věci dávají lidem buď jen obrazy pravého
dobra, nebo jakási nedokonalá dobra, avšak nemohou přinést
dobra pravé a dokonalé.“

nos „Souhlasím,“ řekl jsem.

„Protože jsi tedy poznal, která blaženost je pravá a co blaženost
jen nahlává, zbývá teď už jen, abys poznal, kde bys mohl pravou
blaženost hledat.“

„Na to už dlouho toužebně čekám,“ řekl jsem.

za l „Ale protože je třeba, jak tvrdí náš Platón v Timaiovi, i v nej-
menších věcech prosit o boží pomoc, co bychom podle tebe měli
nyní dělat, abychom si zasloužili nalézt sídlo onoho nejvyššího
dobra?“

tytc
94

96

Na to jsem jí řekl: „Je třeba vzývat otce všech věcí, protože se
nic nezačne řádně, jestliže jej opomeneme.“

„Správně,“ řekla na to a hned zanotovala tuto píseň.

[9] báseň

„Ty, jenž věkověčným svým rozumem spravuješ vesmír,
tvárce zemi i nebe, jenž od věků necháváš plynout
čas a všemu dáš pohyb, sám trváš však bez hnutí stále,
popud zvnějšku tě nedonutil, abys z plynoucí hmoty
vytvořil dílo: ty sám máš v sobě tvar dobra
nejvyššího, jsi závistí prost a vycházíš ve všem
ze vzoru shůry a svět, tak krásný, sám krásnější nad vše
nosiš v své mysli stále a utváříš k obrazu svému,
chceš, aby celek svou dokonalost svým předával částem.
Spojuješ proky dle čísel, ať chladné se s plameny shodne,
suché s tekutým těž, aby čistší nevzlétl oheň
či aby velkou váhou se země neponožila.
Trojitě přírody středem jsi učinil duši, jež hýbá
uším, a dělíš ji do údů všech, by v svornosti žily.
Když duše rozdělená v dva okruhy svila svůj pohyb,
do sebe chystá se vrátit a obchází hlubinu mysli.
Podle stejného vzoru pak uvádí v pohyb i nebe.
Ze stejných příčin pak i duše a životy nižší
probouzíš, na lehkých vozech je do výše převelké vznášíš,
po nebi rozséváš je i zemi, pak zákonem vlídným
ty, jež se obrátí k tobě, zas ohněm přivádíš zpátky.
Dovol, otče, mé mysli, ať vystoupí až k tvému sídlu,
uzří pramen dobra, a až bych našel světlo,
duševním zrakem stále se na tebe pozorně dívá.
Rozptýl mlhy a tíhu té hrubé pozemské hmoty,
zazáři jasem svým! Vždyť ty jsi obloha jasná,
ty jsi pro zbožné pokoj a klid, tebe spatřit je cílem,
počátkem též, jsi vůdcem i cestou a zároveň koncem.

[10] próza

Protože jsi tedy spatřil, jaká je podoba dobra nedokonalého
i dokonalého, myslím, že je teď třeba ukázat, v čem tato dokona-

97

lost štěstí spočívá. Myslím si, že při tom musíme především zkoumat, zda vůbec může ve skutečnosti existovat nějaké takové dobro, jak jsi je před chvílí definoval, aby nás neklamal prázdný výplod fantazie neopírající se o skutečnou pravdu. Nelze však popřít, že takové dobro existuje a že je pramenem všech dober, neboť všechno, o čem se říká, že je nedokonalé, se stává nedokonalým jen zmenšováním dokonalosti. Tím se stává, že zdá-li se v kterémkoli druhu něco nedokonalé, musí v něm být nutně i něco dokonalého. Kdyby neexistovala dokonalost, nebylo by možné ani si představit, odkud se vzalo to, čemu se říká nedokonalé. Příroda totiž nezačala věcmi zmenšenými a nedokončenými, ale od úplných a hotových postupně poklesá k těmto posledním, vysíleným tvarům. Jestliže opravdu, jak jsme před chvílí dokázali, existuje nějaké nedokonalé štěstí křehkého dobra, je bezpochyby také nějaké štěstí pevné a dokonalé.“

„Tento závěr je neotřesitelný a naprosto pravdivý,“ odpověděl jsem.

„Uvažuj nyní,“ pokračovala, „kde má své sídlo. Že bůh, původce všech věcí, je dobrý, to dokazuje společný názor všech lidí. Vždyť vzhledem k tomu, že si nelze vymyslet nic lepšího, než je bůh, kdo by pochyboval, že je dobré to, nad co není nic lepšího? Že bůh je dobrý, dokazuje pak rozum tím, že nás přesvědčuje, že v něm je obsaženo i dokonalé dobro. Kdyby takový nebyl, nemohl by přece být původcem všeho na světě. Pak by totiž něco, co by vlastnilo dokonalé dobro, co by se jevilo jako dřívější a starší než on, bylo znamenitější než on, neboť všechno dokonalé — to už bylo objasněno — je dřívější než to, co je méně úplné. Aby naše uvažování nepostupovalo do nekonečna, je třeba uznat, že nejvyšší bůh je zcela naplněn nejvyšším a dokonalým dobrem. Usoudili jsme však, že dokonalé dobro je pravá blaženost; pravá blaženost musí tedy spočívat v nejvyšším bohu.“

„Přijímám tento názor,“ řekl jsem na to, „proti tomu nelze nic namítnout.“

„Teď však, prosím tě,“ pokračovala, „hleď, jak bys naprosto bezpečně a nevývratně dokázal to, co jsme řekli, že totiž nejvyšší bůh je zcela naplněn nejvyšším dobrem.“

„A jak asi?“

„Nepředpokládej, že tento otec všech věcí buď ono nejvyšší dobro, jímž je, jak se říká, zcela naplněn, dostal zvnějšku, nebo

že je má od přirozenosti takovým způsobem, jako by sis představoval, že podstata boha jako vlastníka a blaženosti jako vlastnictví jsou rozdílné. Kdybys věřil, že bylo přijato zvnějšku, mohl bys považovat to, co dalo, za znamenitější než to, co přijalo. My však naprosto správně vyznáváme, že on je ze všeho nejznamenitější. Jestliže však ono dobro je v něm od přirozenosti, ale je od něho pojmově odlišné, potom — protože mluvíme o bohu jako o původci věcí — ať se ten, kdo je toho schopen, pokusí najít odpověď na otázku: „Kdo spojil tyto různé věci?“ Proto co je svou přirozeností rozdílné od nejvyššího dobra, není nejvyšší dobro — to si však nesmíme myslet o tom, o čem je známo, že nemá nad sebou nic znamenitějšího. Vůbec přirozenost žádné věci nemůže být lepší než její původ, a proto co je původem všeho, o tom bych také jedině správnou úvahou usoudila, že je svou podstatou nejvyšším dobrem.“

„Zcela správně.“

„Avšak připustili jsme, že nejvyšší dobro je blaženost.“

„Ano,“ řekl jsem.

„Musíme tedy uznat, že bůh je sama blaženost.“

„Nemohu odporovat předcházejícím vývodům a vidím, že tento závěr z nich důsledně vyplývá.“

„Podívej se také na to, zda by ještě pevnější důkaz pro to nevyplynul z toho, že nemohou být dvě nejvyšší dobra od sebe rozdílná. Je přece jasné, že když se dvě dobra liší, nemůže být jedno tím, čím je druhé. Proto ani jedno z nich nemůže být dokonalé, ježto každému z nich to druhé chybí. A co není dokonalé, to nemůže být nejvyšší, to je zřejmé. Dobra, která jsou nejvyšší, nemohou tedy být žádným způsobem rozdílná. My jsme však došli k tomu, že jak blaženost, tak bůh jsou nejvyšší dobro. Proto je nutně nejvyšší blaženost totožná s nejvyšším božstvem.“

„Nelze dojít k žádnému závěru ani věcně pravdivějšímu, pokud jde o podstatu, ani nezvratnějšímu, pokud jde o vedení důkazu, ani důstojnějšímu boha,“ řekl jsem na to.

„Právě tak jako geometři mají ve zvyku po provedení důkazu svých pouček přidat něco, čemu říkají porismata, stejně tak já ti dám něco jako corollarium. Protože se lidé stávají blaženými dosažením blaženosti a blaženost sama je božstvo, je zřejmé, že se stávají blaženými dosažením božstva. Avšak tak jako se lidé dosažením spravedlnosti stávají spravedlivými a dosažením moudrosti moudřími, právě tak je nutné, aby se lidé dosažením božstva stali

bohy. Každý blažený je tedy bůh. Od přirozenosti je ovšem jen jeden bůh, avšak nic nebrání tomu, aby jich bylo co nejvíc prostřednictvím účasti.“

Já jsem na to řekl: „Ať už tomu chceš říkat raději porisma nebo corollarium, je to krásné a cenné.“

„A přece nic není krásnější než to, co rozum doporučuje s tím spojit.“

„Co je to?“ zeptal jsem se.

„Když blaženost zřejmě obsahuje mnoho věcí, skládají všechny jediné tělo blaženosti s rozmanitými údy, nebo je mezi těmi věcmi jedna, která sama tvoří podstatu blaženosti a k níž se všechny ostatní vztahují?“

„Byl bych rád, kdybys mi to objasnila připomenutím těch věcí samých.“

„Považujeme blaženost za dobro?“

„Ano, dokonce za nejvyšší dobro.“

„Toto můžeš připojit ke všemu. Vždyť blaženost je i nejvyšší soběstačnost, a rovněž nejvyšší moc, úcta, proslulost a rozkoš jsou považovány za blaženost. Co tedy? Všechno toto, soběstačnost, moc a ostatní, je dobrem, jako by to byly nějaké údy blaženosti, nebo se všechno vztahuje k dobru jako k vrcholu?“

Odověděl jsem jí: „Chápu, co navrhuješ prozkoumat. Já si však přeji slyšet, k čemu jsi dospěla ty.“

„Poslechni si tedy rozhodnutí v této věci. Kdyby toto všechno byly údy blaženosti, lišily by se mezi sebou. Taková je přece podstata částí, že jsou různé a skládají jedno tělo. Bylo však dokázáno, že toto všechno je totožné — vůbec to tedy nejsou údy, jinak by se zdálo, že se blaženost skládá z jediného údu, a to je nemožné.“

„O tom není pochyby,“ souhlasil jsem, „čekám však, co ještě zbývá.“

„Je tedy jasné, že se všechno ostatní vztahuje k dobru. Proto je totiž vyhledávána soběstačnost, že je považována za dobro, proto je vyhledávána moc, že i ji pokládáme za dobro. Totéž lze soudit o úctě, proslulosti i příjemnosti. Dobro je tedy souhrnem a příčinou všeho žádoucího. Vůbec přece nemůže, být žádáno něco, co v sobě nemá ani skutečné, ani zdánlivé dobro. Naproti tomu i to, co není od přirozenosti dobrem, jestliže se dobrem zdá, je předmětem touhy, jako by bylo dobrem opravdu. Tak dochází k tomu, že se za souhrn, osu a zdroj všeho žádoucího právem

považuje dobro. A to, kvůli čemu je něco žádáno, zdá se být předmětem největší touhy, tak jako když chce někdo kvůli svému zdraví jezdit na koni, ani tak netouží po pohybu při jízdě jako po účinku pro své zdraví. Je-li tedy vše žádáno kvůli dobru, netouží po tom všichni tolik jako po dobru samém. Už jsme však uznali, že ostatní je požadováno kvůli blaženosti, proto se také tímto způsobem nehledá nic jiného než blaženost. Z toho je jasné jak slunce, že podstata dobra samého i blaženosti je jedna a táž.“

„Nevidím žádný důvod, proč by někdo mohl nesouhlasit.“

„Avšak dokázali jsme, že bůh a pravá blaženost je jedno a totéž.“

„Ano,“ potvrdil jsem.

„Je tedy možno s jistotou dojít k závěru, že i podstata boha spočívá v dobru samém a nikde jinde než v dobru.“

[10] báseň

*Přijďte sem, všichni stejně uvězněni,
které vášeň v pozemských duších dlítí
svírá, ošidná, pouty nestoudnými.
Zde vás bude po práci čekat oddech,
přítav, líbezný klid vám dáváící,
jen zde asyl ubohým otvírá se.
Vše, co daruje Tagus v zlatém písku
nebo Hermus s narudlým břehem nese,
nebo zelené kamínky a bílé,
které Indus nabízí v horkém pásmu,
to ať oslní oko, slepou duši
drží ještě pevněji ve tmách jejích.
Tomu všemu, co srdce blaží, dráždí,
dala život v nehlubším nitru země.
Záře, která však nebe řídí, sílí,
vyhýbá se ztemnělým troskám duše;
kdo však schopen je ztratit v toto světlo,
popře, že jsou paprsky slunce jasné.“*

[11] próza

„Souhlasím,“ řekl jsem, „vždyť vše je svázáno nejnezvratnějšími důvody.“

Ona se mě zeptala: „A jakou cenu tomu budeš přisuzovat, poznáš-li, co je samo dobro?“

„Nesmírnou, jestliže se mi podaří poznat současně boha, který je dobro.“

„To ti odhalím tou nejpravdivější úvahou, jen když zůstanou v platnosti závěry, k nimž jsme před chvílí došli.“

„To zůstanou.“

„Nedokázali jsme, že věci, po nichž touží většina lidí, nejsou pravými a dokonalými dobry, protože se vzájemně liší, a že nemohou přinést dobro plné a nepodmíněné, protože každé z nich chybí ty další? A na druhé straně že vzniká pravé dobro, když se uvedené věci spojí jakoby v jediný tvar a jediné působení, takže to, co je soběstačností, je zároveň i mocí, úctou, proslulostí a příjemností, a nejsou-li všechny tyto věci jedno a totéž, že v sobě nemají nic, proč by měly být počítány mezi věci žádoucí?“

„Ano, dokázali,“ přikývl jsem, „a nelze o tom vůbec pochybovat.“

„Zdalipak se tedy věci, které nejsou dobrem, když se od sebe liší, avšak stávají se dobrem, když začnou být věcí jedinou, nestávají dobrem dosažením jednoty?“

„Zdá se, že je tomu tak,“ řekl jsem na to.

„Připouštíš však, že všechno, co je dobré, je dobré účastí dobra?“

„Ano.“

„Musíš tedy připustit, že podobně jednota a dobro je totéž, neboť podstata věcí, jejichž účinek není od přirozenosti různý, je totožná.“

„To nemohu popřít.“

„Víš tedy,“ pokračovala, „že všechno, co jest, zůstává a trvá tak dlouho, dokud je jedno, ale hyne a rozpadá se, jakmile jedno být přestane?“

„Jak to?“

„Je to jako u živých bytostí: když se duše a tělo spojí a zůstávají pohromadě, říká se tomu živá bytost; když se však tato jednota zruší oddělením obou částí od sebe, je jasné, že živá bytost zanikne a už není živou bytostí. Stejně je to i se samotným tělem: dokud spojením údů zůstává v jednom tvaru, je vidět lidskou podobu, jestliže se však části těla odtrhnou a oddělí a tím zruší jednotu, přestane tělo být tím, čím bylo. Projdeš-li stejným způsobem i všechno ostatní, ukáže se nad veškerou pochybnost, že jakákoli věc

existuje tak dlouho, dokud je jedním, že však hyne, jakmile jedním být přestane.“

Na to jsem jí řekl: „Čím víc o tom uvažuji, tím víc se mi zdá, že tomu nemůže být jinak.“

„Je tedy něco, co se (pokud jedná ve shodě s přirozeností) vzdá touhy žít a přeje si propadnout zkáze a zničení?“

Odověděl jsem jí: „Podívám-li se na živé bytosti, jimž je nějak vlastní chtít a nechtít, nenajdu ani jednu, která by bez vnějšího tlaku odhodila pud po trvání a dobrovolně spěchala k zániku. Vždyť každá živá bytost usiluje o udržení svého blaha a vyhýbá se smrti a zkáze. Jsem však dočista na rozpacích, co si mám myslet o rostlinách a stromech a o neživých věcech vůbec.“

„A přece ani tady není žádný důvod k nejistotě, když si všimneš především toho, že rostliny a stromy rostou na místech pro ně vhodných, kde, pokud jim to dovolí jejich přirozenost, tak hned neuschnou a nezajdou. Jedny přece rostou v rovinách, jiné na horách, jiné se drží v bažinách, jiné lnou ke skalám, jiným se daří na neplodných písčínách, a kdyby se někdo pokusil přesadit je jinam, uschly by. Tak dává příroda každé rostlině to, co jí vyhovuje, a stará se, aby nezahynula, dokud má schopnost trvat dál. Co říci tomu, že všechny rostliny jako by měly ústa ponořená do půdy, sají kořeny výživu a rozvádějí ji dřevem, dřevem a kůrou? Že nejměkčí části, jako je dřev, jsou uloženy uvnitř, proti vnějšku jsou chráněny pevným dřevem a nakonec se proti nepřízni počasí staví kůra jako odolná ochrana? A s jak velkou péčí se příroda stará o to, aby se všechno rostlinstvo rozmnožovalo bohatou tvorbou semen! Kdo by nevěděl, že to všechno jsou jakési nástroje zajišťující nejen dočasné udržení, ale věčné trvání druhu?“

A netouží snad podobně i věci, o nichž se soudí, že nemají duši, po tom, co jim je vlastní? Proč lehkost vynáší plameny do výše a naopak proč zemi tlačí dolů její tíže, není-li to tím, že každému vyhovují právě tato místa a tyto pohyby? Dále každou věc uchovává to, co je s ní shodné, a ničí ji, co je nepřátelské. Tvrdé věci, například kameny, drží velmi houževnatě pohromadě svými částmi a brání se tomu, aby byly snadno rozrušeny. Co plyne, jako vzduch a voda, snadno sice ustoupí síle, která je rozděluje, ale rychle zas znova splyne s tím, od čeho bylo odděleno. Oheň se každému dělení vzpírá.

Nyní nejednáme o volných hnutích poznávající duše, nýbrž o přirozeném pudu, který například způsobuje, že požití pokrmy trávíme, aniž na to myslíme, že ve spánku dýcháme, aniž si to uvědomujeme. Vždyť ani u živých tvorů láska k zachování nevychází z vůle duše, ale z přirozených základů. Vůle přece často pod tlakem okolností vítá smrt, které se přirozenost hrozí, a naproti tomu občas krotí plodivý akt, který jediný zajišťuje smrtelným věcem stálé trvání a po němž přirozenost neustále touží. Do té míry láska k sobě nevychází z duševního hnutí, ale z přirozeného pudu. To přece dala prozřetelnost tomu, co stvořila, jako snad nejzávažnější příčinu trvání, aby od přirozenosti toužily trvat, dokud je to možné. Proto nemáš ani jeden důvod pochybovat, že vše, co existuje, má v sobě od přirozenosti touhu přetrvávat a vyhýbat se zničení.“

„Musím přiznat,“ řekl jsem, „že nyní vidím bez jediného stínu pochybnosti to, co se mi dříve zdálo nejisté.“

„To, co si žádá přetrvávat a být stále, to si přeje být jedním, neboť jestliže se mu toto odejme, nezůstane mu ani bytí.“

„To je pravda,“ potvrdil jsem.

„Všechno si tedy přeje být jedním.“

I s tím jsem souhlasil.

„Avšak dokázali jsme, že jedno je totéž co dobro.“

„Ano.“

„Všechno si tedy žádá dobro, a toto můžeš také opsat takto: dobro samo je to, po čem všechno touží.“

„Není možné vymyslet si něco pravdivějšího,“ řekl jsem, „neboť buď není žádné jedno, ke kterému by se všechno vztahovalo, a všechno se po jeho rozpadu jako po rozpadu nějakého vrcholu bude potácet bez někoho, kdo by řídil, nebo je-li něco, k čemu všechno spěje, je to nejvyšší ze všech dober.“

Na to mi řekla: „Můj milý žáku, mám nesmírnou radost, neboť jsi svým duchem zasáhl samotný střed pravdy. Jenže tím jsi odhalil právě to, cos nevěděl, jak jsi před chvílí říkal.“

„A co?“

„Jaký je cíl všech věcí. Je jím to, co si všechny věci přejí; a protože jsme došli k závěru, že tím je dobro, musíme prohlásit, že cílem všech věcí je dobro.“

[11] báseň

*Kdo pronikavou myslí pravdu stopuje
a nechce žádnou odbočkou být oklamán,
ať v sebe posvítí si vnitřním pohledem
a dlouhé pohyby ať stočí do kruhu,
ať duši poučí, že vše, co snaží se
mít zvenčí, má už skryté ve svém pokladu.
Co dříve zakrýval mrak temný omylu,
to jasněji než samo slunce zazáří.
Vždyť všechno světlo z ducha vypudilo
to tělo vlekoucí svou zapomnětlivost.
Jiskřička pravdy přec v něm uvnitř zůstává
a věda dechem svým z ní plamen rozdmýchá.
Jak byste také správně, nemít v srdci troud,
hned na otázky sami odpovídali?
Vždyť říká-li nám pravdu Múza platónská,
co učíš se, to vlastně připomínáš si.“*

[12] próza

Řekl jsem jí na to: „Plně souhlasím s Platónem, vždyť mi už podruhé tyto věci připomínáš. Poprvé jsi mě upozornila, že jsem ztratil paměť stykem s tělem, a podruhé, když na mě dolehla tíha zármutku.“

Tu řekla ona: „Připomeneš-li si, co jsme dříve připustili, vzpomeneš si brzy i na to, cos nedávno přiznal, že nevíš.“

„Na co?“ zeptal jsem se.

„Jakým kormidlem je řízen svět.“

„Pamatuji se,“ řekl jsem, „že jsem se přiznal k své nevědomosti, a třebaže už tuším, s čím přijdeš, přece jen toužím slyšet to jasněji od tebe.“

„Před malou chvílí jsi pokládal za zcela nepochybné, že svět je řízen bohem.“

„I teď tomu věřím,“ odpověděl jsem jí na to, „a nikdy si nebudu myslet, že by se o tom mohlo pochybovat, a stručně vyložím, o jaké důvody se opírá mé přesvědčení. Tento svět by se rozhodně nesestavil z tak různých, ba protikladných částí v jeden tvar, kdyby neexistoval jeden, který tyto rozdílné části spojil. Avšak rozporná

rozmanitost podstat by to, co bylo spojeno, zase rozloučila a násilně rozdělila, kdyby neexistoval jeden, který drží pohromadě to, co spojil. A přírodní řád by nepostupoval vpřed s takovou jistotou a nevykonával by pohyby tak uspořádané, pokud jde o místo, dobu, účinnost, prostor a vlastnosti, kdyby neexistoval jeden, který, sám neměnný, tyto mnohotvárné změny pořádá. Ať je to cokoli, působením čeho trvá a je v pohybu to, co bylo vytvořeno, označuji to všeobecně užívaným slovem bůh.“

Tu řekla ona: „Protože máš takové názory, myslím, že mi už nezbývá mnoho práce, abys dosáhl štěstí a živ a zdrav zнову spatřil svou vlast. Podívejme se však na to, co jsme tvrdili. Nepočítali jsme k blaženosti také soběstačnost a neshodli jsme se na tom, že bůh je sama blaženost?“

„Ano.“

„Bůh tedy nebude k řízení světa potřebovat žádnou pomoc zvenčí; jinak — kdyby něco potřeboval — by nebyl plně soběstačný.“

„Tak tomu nutně musí být,“ řekl jsem.

„Zařizuje tedy všechno sám sebou?“

„To se nedá popřít,“ řekl jsem.

„Bylo však dokázáno, že bůh je samo dobro.“

„Pamatuji se na to.“

„Zařizuje tedy všechno dobrem, jestliže ovšem sám sebou řídí všechno ten, který, jak jsme se shodli, je dobro. On je veslem, on je kormidlem, které udržuje světový stroj pevný a neporušený.“

„Naprostě s tím souhlasím,“ řekl jsem, „a už před chvílí jsem čekal, že to řekneš, i když jsem měl jen slabé tušení.“

„Já ti věřím,“ řekla mi, „neboť mám dojem, že už bděleji obracíš zrak k tomu, abys spatřil pravdu. Ale co řeknu teď, to lze spatřit stejně snadno.“

„A co to bude?“ zeptal jsem se.

„Protože se právem věří, že bůh vše řídí kormidlem dobroty, a protože všechno, jak jsem tě už poučila, tíhne přirozeným pudem k dobru, lze pochybovat, že se vše nechá řídit dobrovolně a že se vše samo od sebe obrací podle pokynu pořádajícího, jako by to bylo v souladu a ve shodě s vládcem?“

„Nutně to tak musí být,“ řekl jsem, „a nejevilo by se to jako blahodárné řízení, kdyby bylo jhem vloženým na šíje lidí odpírajících poslušnost, ne spásou pro poslušné.“

„Není tedy nic, co by se, podržujíc si svou přirozenost, pokoušelo jít proti bohu?“

„Nic,“ řekl jsem.

„A kdyby se pokoušelo, zmůže něco proti tomu, u něhož jsme připustili, že je díky blaženosti nejmocnější?“

„Takový pokus by vůbec nic nezmožil.“

„Není tedy nic, co by se chtělo nebo mohlo postavit proti tomuto nejvyššímu dobru?“

„Myslím, že ne,“ odpověděl jsem jí.

„To, co všechno rázně řídí a laskavě pořádá, je tedy nejvyšší dobro.“

Na to jsem řekl: „Jak mě těší nejen závěr našich úvah, ale ještě mnohem víc právě tato slova, jichž užíváš, takže se konečně jednou sama za sebe zastydí hloupost rvoucí vše veliké!“

„V bájích ses dověděl o Gigantech dorážejících na nebe. Avšak i s nimi laskavá ráznost naložila, jak se slušelo. Nechceš však postavit proti sobě samotné rozumové důvody? Možná že se z takové srážky vykřeše nějaká krásná jiskra pravdy.“

„Jak chceš,“ odpověděl jsem jí.

Na to řekla: „Nikdo by přece nemohl pochybovat o tom, že bůh je všemohoucí.“

„Rozhodně nikdo se zdravým rozumem,“ řekl jsem.

„Avšak pro toho, kdo je všemohoucí, neexistuje nic, co by nemohl.“

„Ne,“ souhlasil jsem.

„Může tedy bůh učinit něco zlého?“

„Rozhodně ne.“

„Neexistuje tedy žádné zlo, protože je nemůže konat ten, pro něhož nic není nemožné.“

„Ty si se mnou hraješ,“ řekl jsem, „a svými úvahami pro mě stavíš bludiště, z něhož nevede cesta; vždyť hned do něho vcházíš tam, kde bys měla vyjít, hned z něho vycházíš tudy, kudy jsi do něho měla vstoupit. Nebo snad stácíš jakýsi podivuhodný kruh božské jednoduchosti? Vždyť když jsi před chvílí začínala od blaženosti, řekla jsi, že je nejvyšším dobrem, a mluvila jsi o tom, že je uložena v nejvyšším bohu. Dokazovala jsi, že bůh sám je nejvyšší dobro a plná blaženost. Pak jsi mi dávala jako malý dárek tvrzení, že nikdo nebude blažený, kdo nebude současně bohem. Potom jsi zase vykládala, že sám tvar dobra je podstatou boha i blaženosti,

a poučila jsi mě, že samo jedno je právě ono dobro, o které usiluje přirozenost všech věcí. Rozmlouvala jsi i o tom, že bůh řídí vesmír kormidlem dobroty, že vše ho ze své vůle poslouchá a že neexistuje žádná přirozenost zla. A nevysvětlovala jsi to důkazy branými zvnějšku, ale důkazy dobře známými a vnitřními, při čemž jeden odvozoval svou věrohodnost z druhého.“

Tu mi řekla: „Vůbec si nehrajeme. Naopak s boží pomocí, o niž jsme boha nedávno prosili, jsme vykonali největší dílo. Tvar božské podstaty je totiž takový, že se nerozplývá v nic vnějšího ani do sebe nepřibírá nic vnějšího, ale, řečeno slovy Parmenidovými,

ze všech stran podobná kouli, jež látku má bezvadně oblou,
otáčí věcmi v pohyblivém kruhu a sama přitom zůstává nehybná. Nemusíš se divit, že jsme používali rozumové důvody, které nebyly brány zvnějšku, ale spočívaly ve věcech, o nichž jsme pojednávali, vždyť ses s Platónovým souhlasem naučil, že řeč má být příbuzná věcem, o nichž mluví.

[12] báseň

*Šťastný ten, kdo zřel jasný zdroj
dobra vlastním očima,
šťastný, kdo mohl odhodit
těžké pozemské okovy.
Kdysi Orfeus z Thrákie
smrtí manželky sklíčený
zpěvem dojemným dokázal
lesy donutit k pohybu,
řeky zastavit bystrý tok;
laň si bez bázně zalehla
vedle zuřivých vzteklých lvů,
zajíc nebál se pohledu
na psa, kterého zkrotil zpěv.
Když však srdce mu spaloval
přilíš horoucí lásky žár,
když zpěv, jenž si vše podmanil,
jeho nemohl utěšit,
žehral na bohy nebeské,
zašel k podsvětním příbytkům.
V písničkách tesklivých vyzpíval*

*vše, co z výtečných pramenů
matky bohyně načerpal,
co žal bezmocný našeptal,
láska, která žal zdvojuje.
Nářkem Tainaros dojímal,
stínů knížata přemlouval,
sladce o milost žádonil.*

*Žasne trojhlavý Kerberos,
písni nezvyklou ohromen.
Božské mstitelky zločinů,
které viníky hrůzou štvou,
slzy nemohou zastavit.
Rychlé kolo, jímž Ixión
trestán byl, už se netočí.
Žízni trýzněný Tantalos
vodou v řece teď pohrdá.
Sup dnes tóny je nasycen,
játra Titya neklove.*

*Rozlítostněný stínů pán
řekne nakonec: „Prohrál jsem.
Dám mu manželku, ať jde s ním.
Písni výkupné zaplatil.
Dar buď omezen zákonem:
dokud z Tartaru nevyjde,
nesmí za ní se ohlédnout.“
Co jsou zákony pro lásku!
Větší zákon si sama dá!
Blízko východu z říše tmy
— běda! — ženu svou Orfeus
spatřil, ztratil a usmrtil.*

*Tato báje se týká vás,
co se snažíte mysl svou
dovést nahoru v světla říš,
neboť v Tartaru propast kdo
pohled obrátí přemožen,
o vše cenné, co s sebou má,
přijde, spatří-li podsvětí.“*